

BANGA FERENC GRAFIKÁJA

Suhai Pál

Angyalai a tiszta égnek

Angyalai a tiszta égnek,
belőlem éneke, emberek.
Szárnyukat hallom, hogy zenéneke
agyam, szívem ragadni meg.
Az étkük lettem mindenestül:
belémzabálnak, mint kutyák
— míg elmém elmélázik restül —
az Ötletek, az Ideák.

Igy lesz az életem kevés —
mutass, bár fordítottat, édent,
te bátor ész, amíg remélsz
egy almafánvi szép kivételt.
Hol vad vidék mímel hazát,
s panaszra vált az enyhe óhai,
maradjon élni legalább
egy fa: angyali landolóhely.

Tartalmaim e tiszta formák,
ha másként nem lehet,
majd kierőszakolják
s bár nincs bevégzetlenebb
két külön lény, mint: Angyal, Ember,
puszta Szavak, merő Igék
hibátlanul röptetik, fennen
létünk konok üzenetét.

Valkó Antal

Légmentes

Kulturált sorokat
kulturált környezetben

mert minek nevezhető
ez a lebezön-ruganyos
szoba ahol biztosítva van
a csend és a zavartalanság
érdekében minden kijárat
el van zárva?

gombnyomásra beárad a tenger
s jólesően harmonizál
a falra festett pálmákkal

„A szépség betege”

Gulácsy Lajos emlékezete

Száz évvel ezelőtt, 1882. október 13-án született Gulácsy Lajos (1882–1932), a modern magyar festészet egyik legeredetibb alakja. Olyan mély barátság, mint amilyen közte és Juhász Gyula között volt, talán nem is említhető több. Kettejük „lelki testvér”-jellegű viszonyára számosan hivatkoztak. A festő különös egyéniségének felidézésekor ezért választottam Gulácsy Lajos társául nagy költőnk, Juhász Gyulát.

Gulácsy neve Juhász előtt már pesti egyetemi hallgató korában sem volt ismeretlen. Ugyanis a század eleji egyik fővárosi tárlaton láttam tőle egy reá nagy hatást gyakorló képet, mely a festőt, mint Don Quijótét ábrázolta. A költő és a festő személyes találkozására a híres francia piktor, Gauguin budapesti kiállításán a Nemzeti Szalonban, 1907. május 17-én történt, amikor Juhász Gyula Máramaroszigetről Pestre utazott, hogy tanári szakszolgáját letegye.

A Gauguin-tárlat megtekintésénél napján még egy közös emlénye volt Gulácsyval, melyről a költő 1933 novemberében *Magyar Lászlónak* így vallott: „... Sohasem felejttem el azt a színházi estét, amit együtt töltöttünk. Nevezetes este volt. *Wedekind* darabját, a *Tavaszbredés*ét játszották a *Vigszínházban*... Ott szorongtunk, lelkesedtünk a karzaton Gulácsyval, Kosztolányival, Babitscal és tüntettünk azok ellen, akik a rosszul értelmezett erkölcs nevében tüntettek a darab és az irodalom ellen... Felejthetetlen este volt. Akkor forrt össze a szívem Gulácsy szívével.”

Ezt követően — az 1908–1911 közötti — nagyváradi együttélés alatt mélyül el barátságuk. Juhászának nemcsak egyre több Gulácsy-képben lesz alkalma gyönyörködni, de igyekszik a festő iránti megbecsülését azzal is kifejezni, hogy művészetéről előadást tart, és tárlatkritikáiban Gulácsy alkotásait nagyra értékeli. Továbbá a *Szüzek kertje* (korábban *Az áloévirág*, 1906) című versét „Gulácsy Lajosnak” ajánlva, 1909. június 10-én, a Nagyvárad első oldalán és a Független Magyarország szintén ez év júniusi hasábjain újra megjelenteti. Egymásra való hatásukra utal Juhász *Opiumszió* (1914) című költeménye is, melynek címe és gondolatisága is összecseng Gulácsy-képével, az — 1913–1918 között festett — *Opiumszió álma*-val.

Bölni György remek frásában, a *Juhász-Ádám-Gulácsy* (1958) című emlékezésében, az 1909 nvarán Váradon össetalálkozó három barát epizódjairól

szólva, többek között megemlíti, hogy „... Juhász méltányolta Gulácsy álomvizióit, finom művészetét, de még inkább az igazán ritka bájjal megáldott embert. Tetszett neki ez a művészi játék és nem volt aztán Gulácsynak megértőbb, ragaszkodóbb és hódolóbb értékelője, mint ő. A nagyváradi nyári éjszakákban két árnyként imbolygó romantikus róttá a Hársfővár alatt az utat vagy valósággal andalgott a Bunyita-ligetben, egymás szellemétől megigézve. Kora legigézesebb piktor-likusa, Gulácsy Lajos és az akkor már költészetében a csillagok felé szálló Juhász Gyula. Bizonyára e szép hetek áhítatos pillanataira gondolva írta Juhász Gyula két évtized múlva a Lipótmezőre került, magátvesztett festőnek”:

... Lajos, emlékszel, Váradon,
[tavasszal
A kis csapszékben, hol
[Watteau lakott,
Lerajzoltál, vén márkit,
[vaskalappal
S tegnapi láttad már a
[holnapot.
A Köröst néztük és láttuk
[Velenecét,
A kávéházban Goethe ült
[velünk,
Esengtünk Grandet Eugénia
[szerelméért,
A csillagot kerestük, amely
[letűnt.

Juhász fent idézett versrészlete sorok voltak abból a *Gulácsy Lajosnak* című költeményből, mely először a Magyarország hasábjain 1922. augusztus 20-án jelent meg. Egy hónappal később, 1922 szeptemberében Gulácsy képeiből az Ernst Múzeumban kiállítás nyílt, s a tárlat rendezői Juhász Gyulának e versremekét a bemutató katalógusában leközölték. Ezt követő két év múlva, a *Medveo* (1924) című költeményét ajánlotta Juhász a beteg festőbarátjának. E cikkünk címűl vett *A szépség betege* 1925. február 1-én szintén a Magyarországon kapott helyet először. Juhász Gyulának e mélyen átértett emlékezése, nemcsak kettejük egykori szoros kapcsolatára világít rá, de Gulácsy nehezen megragadható emberi-művészi portréját is hitelesen ábrázolja. Ebből a visszatérő írásból idézünk az alábbiakban.

Gulácsy Lajos 1909 őszén, Nagyváradon, „... a színes és hangos nagyvárosban, ahol a Holnap született, kollektív kiállítás rendezett régi és új műveiből, és akkor kerültünk közrelebb egymáshoz. Bevezető előadást tartottam róla az ünnepléses megnyitáson, amelyre ő a dán királyfi kosztümében és karddal az oldalán akart megje-

Gulácsy Lajos: Juhász Gyula, mint francia márki

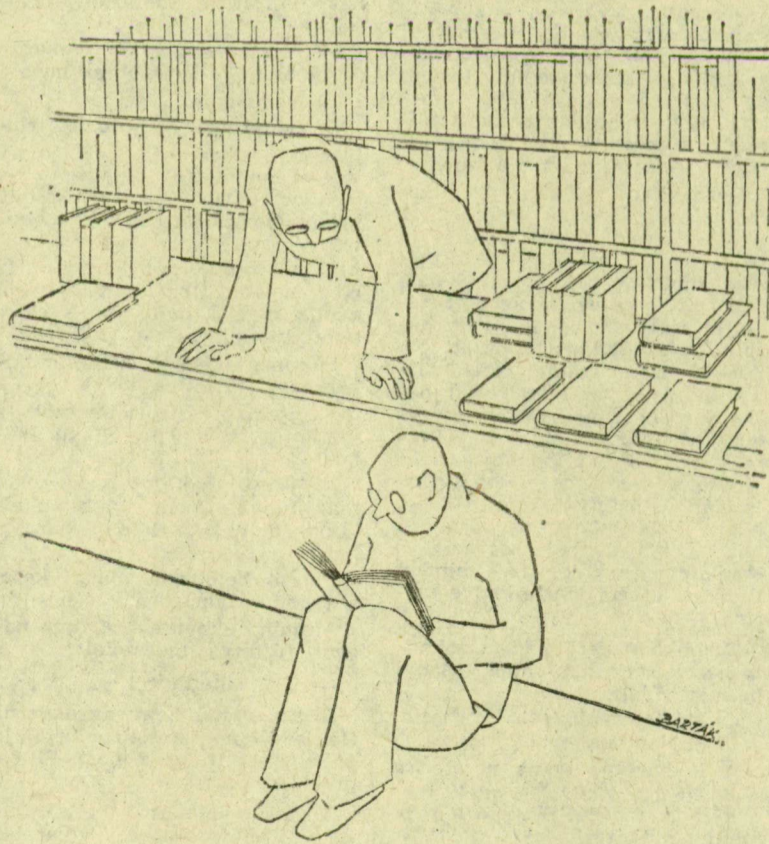
lenni, én mint a korát reneszánsz és a kései barokk köztünk járó szellemét üdvözöltem. Ő mosolygott, kedveskedett, és egy hosszú elbeszélést olvasott fel a Na 'Conxypan-ról, amelyet a közönség nagy része ámulva és bámulva hallgatott... Mikor évek múltán a pesti klinikán újra találkoztam vele; nem akart megismerni. Egy új világot teremtett magának, meséből, költészetből, múltból és képzeletből... És a téboly lárvája mögött épen maradt fiatalága, a szent gyermeksége. Mint a vak Milton, a látóknál jobban látta a Fényt. Ő az örület elzútmú mezőin kószálva, jobban őrizte a Szépet.”

Gulácsy Lajos 1932. február 21-én bekövetkezett halála nagy csapást jelentett az akkor már súlyos beteg Juhász Gyula számára. Felejthetetlen emlékü barátjától, az egykor hozzá írt — általa is a legkedvesebbek közé tartozó — versével a Délmagyarország hasábjain búcsúzott:

... Szent, tiszta művész,
[Giotto jó utóda,
Alázatos, hű, tőled nem kíván
Már e plánéta semmit és a
[holdba
Na 'Conxypan vár már,
[Na 'Conxypan!

Gulácsy Lajos és Szeged kapcsolata hetven éve, 1912 júniusában teremtődött meg, amikor a festő — művésztársával, *Erdei Viktorral* — több mint félszáz képből álló kiállítást rendezett. A korabeli helyi újságok elismeréssel írtak bemutatójukról, s többek között az akkori Gulácsy-képek közül, a *Paprikapiros ember*, *Szerelmem és halál*, *Rózsató* és más festményeit emelték ki. Ezekből — az 1912 körüli datált — *Rózsató* című művét emeljük ki, melyet a mai szegedi közönség is láthatott az 1965 őszén, *Völgyessy Ferenc* gyűjteményének tárlatán. Feltevéseink szerint e képet Gulácsy Újszeged fás, bokros, rózsatós parkjában is készíthette, melynek — a szintén itt tartózkodott — *Erdeiné* lehetett a modellje. Ugyanis a három hétig városunkban vendégeskedő Gulácsy, Oskola utcai ideiglenes lakásukból járt ki vázlatkészítésre. A természeti szépségekben gazdag szegedi környezetbe. E festménye legújabbban a Nemzeti Galériában tavaly bemutatott nagy művészeti kiállításán — már más kollekcióba került képként — szerepelt.

Végezetül — ezt az idézetek csokrává alakított, s a száz éve született festő emlékeztetének tiszteletére szánt — cikket zárja Gulácsy monográfiájának, *Szij Bélának* azon megállapítása, mely szerint Juhász Gyula „... nem arra gondolt, hogy Gulácsy képein valamilyen mesét, történetet látunk megörökítve, melyet az irodalmi mondanivaló oldaláról tudunk megragadni, hanem kitűnő érzékkel meglátta, hogy valamilyen formában, mesemondók, voltak a Raffaello előtti művészek is, akik néha kezdetleges technikai eszközökkel, naiv képzelettel, mégis meagyöző erővel tudták elmesélni, képeiken a Bibliából, a legendákból vagy a való életből merített mondanivalóikat. Juhász ezt a belülről épülő rokonságot vette észre Gulácsyban.”

KÖNYVESBOLTBAN

SZELESI ZOLTÁN